

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:1907

av Isabella Hökmark (M)

Lag om valfrihet för alla

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en lag om valfrihet för alla och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har genom en lång rad olika valfrihetsreformer fått en dynamisk utveckling av kvalitet och mångfald inom välfärden som saknas i de flesta andra länder. Genom valfrihet garanteras medborgarna en möjlighet att inte bara välja den välfärd som bäst möter den enskildes behov av trygghet, tillgång till välfärd och olika behov och önskemål. Mångfalden ger olika aktörer en möjlighet att utnyttja nya former, bättre service och högre kvalitet. Valfriheten ger alla en möjlighet att välja bortom tradition och den sociala segregation som en indelning och hänvisning baserad på boende har gett.

Möjligheten att välja innebär inte bara en möjlighet att välja det som bäst möter ens behov utan också att välja bort när en verksamhet inte uppfyller de kvalitetskrav som ställs, av den enskilde och av det allmänna. Konkurrensen, mångfalden och valfriheten ger förnyelse, nytänkande och medborgarnas makt över sin egen välfärd. De svenska valfrihetsreformerna har en unik karaktär som gett dem en inverkan på välfärden större än i många andra länder. Valfriheten är till för alla. Alla kan oavsett inkomst eller förmögenhet välja. Det finns ingen segregation baserad på boende eller ekonomisk förmåga när vi i Sverige väljer, förskola, skola, äldreomsorg och sjukvård. Det är de många enskilda människornas makt över välfärden som påverkar välfärdens utformning och som driver en utveckling framåt.

Valfrihetsreformerna ger i första hand den enskilde medborgaren makten över välfärden. Istället för vara hänvisad till de beslut som andra har fattat över individens huvud är det individen som väljer och som kan välja bort de alternativ som inte uppfyller kraven.

I andra hand ger den kommuner som ansvariga för välfärden en möjlighet att ställa krav, pressa kostnader samtidigt som man får kvalitet och kan erbjuda medborgarna en bred mångfald av välfärd. Tvärt emot den missuppfattning som finns ger valfriheten, mångfalden och konkurrensen kommunala företrädare alla möjligheter att upphandla och kvalitetssäkra verksamheter. Till skillnad från de verksamheter som kommuner själva driver är det lätt för ansvariga kommunalpolitiker att avveckla alternativ som inte håller måttet, vare sig det handlar om dålig verksamhet eller oförmåga att nå upp till höga kvalitetskrav. De entreprenörer som erbjuder bra verksamheter kan växa, utöka sin verksamhet och ersätta sämre kommunala eller privata verksamheter.

Vinsten i välfärdsföretagandet innebär en drivkraft för att förnya arbetsformer, service, utformning av verksamheterna och en bra administration där den enskildes behov står i centrum istället för kommuners kortsiktiga egenintressen, gammal otidsenlig struktur, dåligt servicetänkande, köhantering och otillgänglighet. Tanken på att vinster innebär sämre verksamhet skulle göra det omöjligt att gå med vinst i ett system där sämre verksamhet kan väljas bort. Det är bara i monopolliknande strukturer som sämre verksamhet kvarstår och kan dominera över den verksamhet som sätter den enskilde och kvaliteten i centrum.

Om det vore så att vinst åt upp verksamheten skulle samma gälla alla andra privata verksamheter. Det finns mycket lite som tyder på – för att uttrycka det milt – att hotell, flygbolag eller industrier som går med vinst skulle ge mindre service. När staten upphandlar stridsflygplan, vägar eller sjukhus blir de inte färre, kortare eller lägre för att de företag som levererar tjänsterna går med vinst. Om de gick med förlust skulle denna risk vara omedelbart mycket större.

Regeringens inställning till valfriheten i välfärden följer en gammalmodig socialistisk syn på näringsliv som bara drabbar människor inom välfärden – där behovet av individuell service och omtanke är som störst – och där kvinnor dominerar ägarskap och ledning. För den rödgröna regeringen är det uppenbarligen helt rätt att manligt

dominerade verksamheter ska gå med vinst och erbjuda möjligheter till företagande, ägarskap och karriär medan motsvarande inom de sektorer där kvinnor dominerar stryps.

Genom att attackera företag och verksamheter med en bra verksamhet som ger överskott låter regeringen istället verksamheter som är dåligt skötta, belastar skattebetalarna med högre kostnader än vad som blir till välfärd och som är vanskötta eller inte når kvalitetskraven överleva så länge de är kommunala. Den rödgröna regeringen stöder verksamheter som människor om de kan vill välja bort, som inte ger den kvalitet som de ska, som saknar tillgänglighet som motsvarar individens behov och som genom monopolism och makt över välfärdens mottagare motverkar förnyelse och mångfald. Detta sker på medborgarnas och kvalitetens bekostnad.

Omfattningen på de privata välfärdsverksamheterna talar sitt eget språk. De val som människor har gjort vill den rödgröna regeringen eliminera med politikens och lagstiftningens makt.

Genom att avveckla valfriheten, mångfalden och konkurrensen förändras logiken i hela välfärdssamhället som sådant till att motverka en förnyelse och verksamheter där den enskilde står i fokus. Det drabbar kvaliteten inom skola, vård och omsorg så som det allmänna har anledning att säkra den åt medborgarna. De konkreta exemplen och resultatet av jämförande analyser är många och entydiga:

- Socialstyrelsens rapport ”Kommun- och enhetsundersökningen, vård och omsorg om äldre 2014” visar att kvaliteten på de privata äldreboendena är högre än på de kommunala.
- Enligt Socialstyrelsens öppna jämförelser 2014 ”Stöd till personer med funktionsnedsättning” har privata utförare bättre resultat än de kommunala. Inom verksamheter bostad med särskild service och daglig verksamhet har de privata alternativen på 21 av 26 indikatorer bättre resultat än de kommunala.
- Enligt Skolverket 2014 nådde i fristående grundskolor 84,4 procent av eleverna i åk 9 kunskapskraven i alla ämnena 2013/2014. I de kommunala 75,9 procent.
- Enligt Skolverket 2014 slutförde elever i fristående gymnasieskolor 77,3 procent sin utbildning inom 3 år 2012/2013, i de kommunala knappt 72 procent.

- Socialstyrelsens rapport 2014 ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen” visar att äldre inom privat hemtjänst upplever att det har större möjlighet att påverka, att personalen tar större hänsyn till deras åsikter och önskemål om hjälpen, än på kommunala boenden.

De dåliga exempel som finns inom alla dessa områden behandlas olika beroende på om de uppträder inom den kommunala eller privata sektorn. Är det i den privata sektorn en dålig verksamhet finns väljs de bort av dem som är missnöjda eller kan helt enkelt avvecklas om den inte uppnår de krav som har ställts. Är det i den offentliga verksamheten får den fortsatt skattefinansiering och får fortsätta.

Detta drabbar självfallet de medborgare som lever i de delar av landet där privata verksamheter motarbetas av kommunalledning som hellre slår vakt om den egna verksamheten än om sina väljares välfärd och rätt att välja.

I Sverige finns ett allmänt krav om att medborgarna i hela landet, oavsett var man lever, ska ha samma rätt till tillgång av en bra vård och omsorg. Den rödgröna regeringen agerar nu för att underminera denna rättighet genom att bara vissa medborgare kommer få rätt vill rätten att välja och att välja bort. Bara i vissa delar av landet kommer det finnas den kvalitet som följer av konkurrens och mångfald. Sverige riskerar att få två olika välfärdssystem. Ett där människor får hålla till godo med de kommunala beslutsfattarna och deras prioriteringar, ett där människors egna val och krav respekteras. I det ena kommer man inte kunna välja bort det som inte passar en eller som inte håller de krav man ställer. I det andra har medborgarna makten över välfärden i sina egna händer. I det ena har man inte rätt att välja, i det andra ingår rätten att välja som en medborgerlig rättighet.

I det ena förlorar människor en medborgerlig rättighet, möjligheten att som medborgare välja istället för att som undersåte få finna sig i andras beslut. I det andra får medborgarna makten över sin välfärd och har rätt att välja. Det blir i förlängningen två olika medborgarskap och en betydande ojämlikhet och orättvisa för dem som står utan rätten till valfrihet. De kommer få finna sig i längre köer, mindre fokus på den enskildes behov, sämre ekonomi och ingen valfrihet och ingen rätt att som individ ställa krav. Desto längre regeringen går i sin förbudsinriktning desto fler människor drabbas och desto fler förlorar den välfärd de har valt.

Det borde istället vara en självklar utgångspunkt att slå vakt om den enskildes rätt att välja och om rätten att erbjuda olika alternativ. Sverige behöver en tvingande lag om valfrihet som ska gälla lika över hela landet, lika för alla medborgare och med möjlighet för alla medborgare att ställa krav och välja.

Lagen om valfrihet bör gälla inom hela välfärdsområdet och ge möjligheter till utveckling och förnyelse av verksamheter samtidigt som den erbjuder människor i hela landet en möjlighet att själva välja.

Regeringen bör avveckla utredningen för att utreda förbud mot vinst i välfärden och sluta att på andra sätt hindra mångfald och valfrihet. Istället bör riksdagen ge regeringen i uppdrag att snarast utreda formerna för hur lagen om valfrihet kan komma att omfatta alla medborgare oavsett var de bor i landet. I Sverige ska alla ha lika rätt till välfärd, också när det gäller valfrihet.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Isabella Hökmark (M)